

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורגית

ג ל י ו נ ד ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמת ליבוביץ
שנת העשרים ושמונה

נטא (תשכ"ט)

פרק ז

א. שאלת כלליה

ר' יוסף אבן כספיו: סירת כסף פרק רביעי (עמ' 110)

... ואומר כי כמו שתרחק משה לגודל שלמותו מכיעור הכזב והדומה לו, (כמו שבארנו במאמר ראשון, כן נתרחק ממותר הדבור, וחלילה לו מותר כלל ולא דומה למותר. ולכן מה שיקרה לדבריו מהכפל דברים פעמים או שלש או ארבע ויותר, או אריכות דברים לא היה מותר, אבל היה לתכרח (כמו שזכר המורה קצת זה בפרק כ' מהגלים (= מורה נבוכים ג' נ'), ולא אוכל עצור בבואר זה מעט:

אומר החילה, כי אחר שהוא מבואר לנו שאין בו ספק כלל, שמדרגת הסכל בהגיעו לנבואה היא נכבדת שמדרגתו בהגיע לעיון, ידענו בלי ספק שחסר אשר יחברתו הנביא לתוך היות בו ענינים וסדורים בלתי נאותים אצל בעלי העיון, כל שכן המטור לנביא מפי ה' ית' כהורה משה.

והנה, בהשנות הדברים בספר אחד או בספרים חלוקים שיצטרף בהם ייזי מה, כבר זכרנו בתחילת פ' גח שגם זה הוא מנהג אצל בעלי העיון, כי בעלי העיון מחקים מנהג בעלי הנבואה, וכבר קדם לנו במשל אליעזר משל לזה, וכן הוא הענין בהשנות ספור חלום פרעה, ורבים כהנה וכנהנה בתורה.

אמנם המין השני שזכרנו והוא כפילת הדבר האחד מבלי שזוי כלל או אריכות לשון בדבר אחר אשר היה נכון קצרו, זה דבר קשה טאד בעיני כל בעלי העיון. ואזכור בזה לבד הספודים היותר נפלאים שבאו בתורה והוא שאחר ספור גותן התורה בלשון מאמר בלתי גזור ענין המזבח וכליו, והוא מה שכללו בפרשת "ויקחו לי תרומה" ופרשת "ואתחזק צורה", שבאחר כן לשנות הספור החזק ב ס א ס ר ג ו ז ר, והוא מה שנכלל בפרשת ויקחל ובפ' פקודי וקצת פרשת צו, ועל זה יטעון בעל העיון ומה לו למשה בזה האריכות השני? והיה לו לומר "ויעשו ככל אשר צוה ה' את משה".

וכן מה שנכתב פרשת נטא בענין קרבנות הנשיאים שנכתב שנים עשר פעם, אין בין קצתם לקצתם שזוי כלל עזר הקרבנות, ואחר זה רצה לצרף המספרים כלם כמו שבואר, והיה הנכון אצל בעלי העיון בספור אחד לבד, אחר שקדם לו המאמר הכללי באסור "ויאמר ה' אל משה בשיא אחד ליום בשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם וגו'". גם יהיה מותר אצל בעלי העיון צרוף את המספרים באחרונה.

וכן מה שנכתב בפרשת פנחס שהוא כתוב שבע פעמים, אין בין פעם לפעם שזוי רק בפריס, והיה הנכון אצל בעלי העיון שאחר שזכרו סדור היום הראשון, שיאמר "וכן העשה לשבעת הימים, זולת ענין מין הפרים שיהיו טהמטטים וחולכים ממספר אחד", ודי באלו השלשה ספורים שזכרתי משלים ודמיונים למח שבואר שלא זכרתי.

ואומר בהשנות זה, כי אין ספק שאצל הנביא הוא נכון בזה הענין, מה שלא נכון אצל בעלי העיון, הלא הראה אמרו "וישם אחרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה" (ויקרא ח' ל"ו), וכן אמרו כן לששח הקנים היוצאים מן הסנורה (שמות כ"ה ל"ג) ורבים כן זולת זה. אבל עבוד כפל הנבואה שיהיה אצלו דבר נכון, אינו נכון אצל בעל העיון, כאלו נאמר שבעל הנבואה יודע מה שיודע בעל העיון, ועוד יודע גם הדברים שלא יודע בעל העיון, ולכן נמשך מנהג בעל העיון. כל שכן מסני והדומים לי, חלשי העיון, ששניג אמת לנגות תורתנו, עם היותה מן השמים, אבל מה שאפשר אצלנו הוא שנוכל להתקרב פעם אליהם, בשלא יתחב במגע אצלנו מה שהוא מחוייב אצל הנביאים, אבל נשיג אמתנו שהוא אפשרי כמו שקדם לנו בענין אחר, ולכן אומר אני כי אלו המשלים השלשה שזכרתי ואשר הוא טמנים, אפשר שחם נכונים כספרים המחוברים להסטר לכלל בני אדם כמו שחקרסתי במצוה הוויגית. * וזה בלי ספק היה סבת אריכות הלשון והכפילה הנמצאים בענין הברכות והקלות בטרוטות, והפך זה במושכלות, שהם פנות התורה כייחוד הא-ל וכייעודי העולם חבא ורבים כן, ולכן נכון ג"כ בספורים אחרים באים בתורתנו, שיהיו נאמרים בארוכה ובכפילה, כדי לעורר הסכלים הישנים אשר לא יקיצו כי אם בחכאות ובמריטת שערות, ולזה שנה משה במשנה תורה פעמים רבות "ליראה את הסם הנכבד ולשמור מצותיו", ואין ספק שאמירתו פעם אחת די ליחידים, ואמירתו פעמים רבות יצטרך להמון הרבים, וזה החשנות יתחלף במחור ויתר לפי המקבלים, עד שימצא יחיד לא יצטרך שיאמר לו כלל מזולתו, וימצא אחר לא יועיל לו כלל כל הכפילות שבעולם, והאמצעים רבנותם מחלמים נאמתו נותר ג"כ, וכל זה כדי לתת רושט בנפשוח הרואים והטומעים, כי כבר בארתי לך לפנים כי מצות הלשון והמעשה, הם ג"כ לתת רושט בנפש האומרים והעושים.

וכן כל ספורי התורה בכלל הם לתת רושט בנפש האומרים והעושים. לכן בקצתם נכון האריכות והכפל ופעם כפילה פעם אחת, ופעם כפילה שנים ושלשה ופעמים עברה, והכל לפי הענין ולפי בחירה המדבר. וגם אין ספק אצל שום חכם שאין

בחורה דבר כהוב נ"א לתכלית נכבד, לכן איך כפע לנו כגלגל המפורס.
 שזכרנו, הם לתכלית או לתכליות רבות ונכבדות, ואולי להיות נוסאיהם
 דברים קלים יבליעם הרואה או השוטט מבלי דקדוק כמו מזכרתי ב"מצוה
 הראשונה". * לכן ראה נותן תורתנו, לקפול ענינם ולהאריך בהם, כדי
 שכל אדם בעל כרחו יחשוב בהם תוך, עד שישיג בהם תועלת ותועלות. וראה
 איך ירדה תורה לטוף דעת ההפסון, כי אנחנו רואים היום, אע"פ שבאו
 הדברים בארוכה, אשר כמה ספרים נמצאים היום אצלנו אין לשון הקרבנות
 בקור רק הראשון. ** כלומר, זה אין צריך לקרות, כי הוא דבר שאין צורך
 בו. וראה מה עשו אם לא נזכר הענין ההוא רק בקצור, וכמה אנשים שהם חכמים
 בעיניהם לא יקפידו אם לא יקראו הפרשיות הכוללות ענין המסכן וכליו
 וענין הקרבנות, ורבים יעזבו קריאתם בכונה, לחשבת שהם דברים אין בט תועלת.

ואין ספק כי אריכות הדבר וכטילתו מעורר אותנו בעל כרחנו לחשוב טיט בו
 סודות הכרחיות ולזכרו המיד כי מתכפילה יחזק הזכרון וישתקט הרועט.

* עיין עלון הוודרכה.

** לדברים אלה מעיד המוציא לאור של
 פרושי אבן כספי, יצחק הלוי לאסטו
 היו להם ספרים סודרי תפילה ובהם
 פרשיות הקרבנות בלי נקוד זולת
 הראשונים, כאלו אין צורך לאכרו.

1. שתי קושיות טקטא אבן כספי על פרקנו, אלו הן?
2. מהו ההבדל העקרוני בין החזרה בפרקים בר' כ"ד ובר' מ"א ובין החזרה
 שבפרקנו?
3. חסבר את המקומות המסוסניט בקו.
4. מה פירושו של "מאמר גוזר"?
- א 5. מה ענין ויקרא ח' ל"ו לענינו?
- אא 6. מה הם "הרבים כן זולת זה"? והדגם אחד מן הרבים!

ב. י"ב ויחי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה.

אלטירן: ... רצה הקב"ה להודות מה שחורה בידן תפילה, כי המלך היה שוחח בברכת
 ראשונה ולא היה סגביה ראשו עד סוף השמונה עשרה ברכות; וכן כל גדול שוחח
 בכל ברכה, החילה וסוף; וכל חעם שוחח בברכת אבות ("סגן אברחם") ובהודאה
 (ברכת "טודים") בלבד, החילה וסוף. שהוא למען כל חיותר עליון יורה יותר
 הכנעה לפני קובו. כן בדבר הזה... (= בקרבן נחשון בן עמינדב למטה יהודה).

חסבר מהי הפליאה הסגנונית שרצה לישב?

אאג. טאלה ברש"י.

ד' דולף היידנחיס: הבנת המקראו "כלת כתיב" - כן
 הגירסא בכל פרושי רש"י שבנינו, גם ברבות
 ובילקוט ובסדרשים אחרים ויראה שבספרותם היה
 כתוב "כלת" חסר זי"ו, אע"פ שהוא מלא וי"ו
 על פי המסורה... ואע"פ שאין מטגיחין בדברי
 אגדה במקום שמכחישים את המסורה, מכל מקום
 קשה עלי לחשוב שהיתה נתעלמה המסורה האמתית
 מעיני חז"ל. לזאת לבי אומר לי, שאין המדרש
 בנוי על חסרון חז"ל, שאלו כן היה לחם
 לוטרן "כלת" כתיב חסר", כמנהגם בסדרשים כאלה.

א' ד"ה "ויחי ביום כלות משה":
 כלת כתיב, יום חקטת המשכן
 היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה.
 (פרש בעל באר-יבחק: שאין
 סתיחסים אליו בבחינת עבדים,
 אל אדוניתם, או עם אל מלכם,
 כי אם האחובה לאוהב, וכן
 בספרי חנביאים... ולכן
 חרחיבו חז"ל תמליצת, שאם
 נכסת ישראל היא הכלה, אם
 כן המשכן, מקום השראת
 השכינה, הוא החופה).

אא התוכל לחסביר מהו איפא הדיוק הלשוני שעליו סנוסט המדרש
 המובא ברש"י?